

Epidemie cholery v Jehnicích a Mokré Hoře roku 1866

Rok 1866 se do historie našich zemí zapsal smutně proslulou válkou prusko-rakouskou. Pruská armáda vstoupila na rakouské území v červnu 1866 a s rakouskými vojáky se utkala na svém postupu v řadě míst, např. u Náchoda, České Skalice, Svinišťan atd. Za rozhodující střetnutí se považuje bitva u Hradce Králové 3. července 1866, v níž byla rakouská vojska poražena. Pruské velení si v prvních okamžicích ani neuvědomilo význam tohoto vítězství. Celý následující den byl věnován odpočinku, protože pruské vojsko bylo unaveno pochody, četnými bojovými srážkami a zejména bitvou ze 3. července. Došlo k uspořádání vojska, vojáci pohřbívali své mrtvé z krvavé bitvy. V první chvíli se ani nevědělo, kam směřují vojska poraženého nepřítele. Rakušané i přes porážku pomýšleli na další vedení války, proto maršál Benedek, ve snaze armádu zachránit, ji přesunoval do pevnosti Olomouc, kterou považoval za dostatečnou ochranu. Svá vojska rozdělil na tři proudy a jen menší část vojska poslal k ochraně Vídně. Byla sice zahájena jednání o příměří, ale když Prusové pochopili rozsah a dosah vítězství u Hradce Králové, jednání přerušili a začali ustupující rakouská vojska pronásledovat.

Nás bude zajímat ta část pruské armády, která prošla naším krajem, totiž první pruská armáda. Při pronásledování ustupujících Rakušanů došlo v Tišnově u mostu přes řeku Svratku 11. července 1866 ke střetnutí předních stráží pruského 2. gardového dragounského pluku s hlídkou Rakušanů z divize Wallmodenských hulánů. Ostrá šarvátka skončila ústupem rakouských hulánů, na rakouské straně padlo sedm mužů, mezi mrtvými, zraněnými a zajatými bylo 5 důstojníků, 46 mužů a 45 koní. Prusové měli dva mrtvé několik raněných, z nichž major von Jak „obdržel bod oštěpem a jednu ranu“. Pruská jízda ještě 11. července pronikla až do Čebína. Následující den, ve čtvrtek 12. července 1866, vstoupila pruská vojska do Brna.

Ten den ráno, ještě před příchodem vojáků, starosta města dr. Karl Giskra vydal vyhlášku o chování obyvatelstva. Přicházející prusští vojáci patřili k první armádě prince Friedricha Karla pod velením vévody Wilhelma von Mecklenburg. K němu v deset hodin dopoledne přišel na hranici města po silnici od Kartouz starosta Brna se čtyřčlennou delegací, jejíž členové nesli v rukou široké bílé látky (Binde). Tento akt se rovnal faktické kapitulaci, což bylo později starostovi vyčítáno. Velitel pruských vojsk žádal jídlo pro 8 000 mužů a „furáž“ pro 2 500 koní. Starosta slíbil vše zařídit, na to vévoda odpověděl, že očekává přátelské chování obyvatel Brna k jeho vojákům. Okupaci Brna začaly obyvatelům těžké dny: každý vhodný byt byl dán k dispozici Prusům, bez písemného povolení pruského velitele nesměl město opustit žádný člověk s koněm a vozem, vojáci střežili strategické body. Večer bylo v Brně již na 50 000 pruských vojáků. Nebylo možno je ubytovat v domech, část jich proto zůstala tábořit venku. Na Kolišti, mezi Velkou Novou ulicí (dnes Lidická) a ulicí Jezuitskou, stály koně husarů a dragounů, artilerie se rozložila v blízkosti nově postaveného protestantského kostela, infanterie tábořila na Velkém náměstí (dnes náměstí Svobody), Zelném trhu a Františkově. Následující den, 13. července, se do Brna z Černé Hory přestěhoval královský hlavní stan a město uvítalo samotného pruského krále. O pět dní později, 18. července 1866, se objevil ve městě nový nepřítel, strašnější než Prusové, cholera.

V časech válečných byla nedostatečná hygiena ve spojení s použitím závadné vody a potravin hlavní příčinou šíření infekčních chorob, obvykle tyfu a úplavice. V roce 1866 však tyto nemoci svým rozsahem překonala cholera, nemoc, která se v Evropě objevila teprve v roce 1827, a roku 1866 se jednalo již o čtvrtou epidemii (předtím v roce 1832, 1836 a 1849). Do českých zemí ji zavlekli právě prusští vojáci. Byla to velmi nelítostná nemoc. Vlastní onemocnění propuklo zpravidla za dva až tři dny po proniknutí infekce do organismu. To bylo první, celkem bezbolestné stadium. Druhé stadium se projevovalo úpornými vodnatými průjmy, které spolu se zvracením měly za následek dehydrataci organismu. Nemocní trpěli

nesnesitelnou žízni, žádali stále vodu, ale vylučování moči postupně ustalo. K tomu se přidal zrychlený tep, křeče v lýtkách, pažích a dutině břišní. Nemocný měl vtažené břicho, takřka nehmatatelný tep, oči hluboko zapadlé do důlků, suchou, bledou a vrásčitou pokožku. Končetiny byly studené, rty, uši a nehty modraly, na rukou a nohou se objevovaly modré skvrny. Tyto příznaky trvaly dvě až třicet hodin a obvykle končily smrtí. Pacienta sužovaly v tomto období bolesti a křeče, často se na loži zmítal. Jeho rty a nehty byly teď úplně černé, dýchání se stalo povrchním, hlas slábl. Jestliže člověk v tomto období nezemřel, zmodráání pomalu mizelo, pokožka se oteplovala a postupně se obnovilo vyměšování moči. Nemocný se pozvolna během několika dnů uzdravoval, ale zesláblého pacienta mohla ohrozit recidiva choroby, často se přidal i zápal plic.

Lékaři byli proti choleře téměř bezmocní a nemocným se nedostávalo prakticky žádné účinné pomoci. Tehdy totiž nebyla známa příčina choroby, protože mikrob, který ji způsoboval, objevil Robert Koch teprve roku 1883. Nabízely se sice různé „záračné“ recepty, ale fakticky záleželo jen na odolnosti příslušného jedince. Z léků se užíval kafr, hořčičný líh, kozlíkové kapky, k utišení nesnesitelné žízně se podávaly ledové kuličky či sodová voda, což nemocným přece jen přineslo úlevu. Uvedené prostředky měly však jen přechodný účinek, obvykle povzbuzovaly jen některé životní funkce, ale samotnou nemoc neměnily. Objevila-li se moč, což se považovalo za známku obratu k lepšímu, bývalo nařízeno pití piva jako močopudného prostředku. K dosažení prokrvení pokožky se používaly křenové a hořčičné placky. Snad jediný účinný prostředek představovaly izolace nemocného, karanténa rizikových skupin (5–8 dní) a dezinfekce hrobů tzv. kamenicí (zelenou skalicí, tedy síranem železnatým) či chlorovým vápnem. Známé byly i karbol nebo hypermangan, ale jejich použití ve větším množství bylo drahé a cenově nedostupné.

Cholera na Moravě vypukla téměř současně s invazí pruského vojska. Dobové lékařské prameny uváděly, že do té doby byl zdravotní stav domácího obyvatelstva příznivý, bez výraznějších infekčních onemocnění. Obyvatelstvo tak trpělo současně s pruskými vojáky, kterých zde zemřelo velké množství. K prudkému průběhu epidemie přispělo několik faktorů. Především počet ubytovaných pruských vojáků často několikanásobně převyšoval počet členů rodiny. Pruští vojáci vynikali velkou chutí k jídlu, často se přejídali, což samo vedlo k poruchám zažívacího traktu, který se stával lehkou kořistí cholerové epidemie. Vojáci se chovali bezohledně také při rekvizicích, tím se zhoršovala čistota ve dvorech domů, které mnohde byly už z dřívější doby zaneřáděny odpady. Soudobé noviny Moravská orlice uváděly: *„Strach, chudoba, prusácká žravost a pití, nestřídmost, špína, nacpaný lidmi přibyték byly lákadly a vodidly této nemoci, kdo se nebál a neštítel, také se mu tak snadno nic nestalo. /.../ Divná to věc, jest to nemoc zjevná a přece tajemství. Jeden ji přemohl pitím piva, jiný rumem, třetí drže led pod jazykem, aby nezvracel, čtvrtý teplými obklady, ale všeobecná pravidla ani Nelaton v Paříži udati není sto.“*

Přesná čísla onemocnělých a zemřelých pro Moravu a Slezsko neexistují, odhaduje se asi na 50 000 zemřelých. Zpravidla nebyly hlášeny případy lehčího průběhu nemoci, směrodatným údajem se tak stala data o úmrtí. Drtivá většina nemocných a zemřelých pocházela z nejchudších a chudých vrstev (podruzi, malí řemeslníci, domkaři, zahradníci a chalupníci), postiženy byly více ženy, které posluhovaly raněným a nemocným vojákům, praly jejich prádlo apod. Zpočátku byla z obou stran snaha onemocnění spíše utajit. Starosta Brna dokonce odmítal tyto zprávy jako poplašné, později se je snažil bagatelizovat. Ovšem současně bylo obyvatelstvo vyhláškami seznamováno se zásadami *„dietetického chování při nebezpečných nemocech nakažlivých“*. Občany vyzýval k dodržování hygienických zásad, střídmosti v jídlu, nepodceňování příznaků *„běhavky“*. *„Velkou ochranu proti nemocím rychle postupujícím poskytuje vůbec klid mysle, a proto nedávejte sluchu volného hlavně přehnaným a znepokojujícím zprávám o zdravotních poměrech, které se nyní bohužel zhusta vyskytují,“* uvedl starosta dr. Jiskra ve vyhlášce z 22. července.

V samotném městě Brně se objevilo první onemocnění cholerou 18. července 1866. První případy končily vesměs smrtí pacienta, teprve později se úmrtnost ustálila na 50 %, což bylo u této choroby považováno za normální. Nikdy se nepodařilo zjistit přesné počty léčených a zemřelých pruských vojáků, protože pruská vojenská správa Brna tyto údaje před civilním obyvatelstvem tajila. Mrtvé vojáky pohřbívali v noci do hlubokých šachet, což zřejmě souviselo i s parným letním počasím. Zpočátku se zdálo, že zdravotní služba v Brně epidemii nezvládne. Když se potvrdilo, že se cholera šíří výhradně vodou nebo přímým dotykem s potřísněnými nemocnými, byla provedena důležitá opatření: studny podezřelé z infikované vody vyřadili z užívání pod přísnými tresty, byly určeny domy, v nichž se smělo prát prádlo pro nemocné vojáky, obyvatelstvu nařídili provádět dezinfekci záchodů a okamžitě odstraňovat stolici nemocných z místností. Také lazarety a místa, kde se shromažďovalo více lidí, byly několikrát denně dezinfikovány. Sláma, na níž leželi nemocní, se páčila na odlehlých místech. Při hromadných pohřbech bylo nařazeno užívat hlubokých šachet, mrtvé překrylo několik vrstev vápna. Pro nadměrné množství práce v době epidemie byli jmenováni „lékaři choléristů“, kteří léčili hlavně pacienty postižené cholerou. Přiznaná odměna za jízdné a denní plat činila u diplomovaného lékaře 5 zlatých denně, u ranhojiče 3 zlaté denně.

Na Brněnsku se podle zprávy Moravské orlice objevily první případy cholery již 22. července, kdy mělo během jedné noci v Rajhradě zemřít sedm osob. Autor však napsal, že „ostatně vyžaduje zpráva tato důkladného stvrzení“. Dne 7. srpna však již čteme, že v Židenicích a Juliánově „řádí cholera povážlivým způsobem mezi tamějším obyvatelstvem“. O den později se v novinách poprvé objevila čísla o „koleře“, která řádí v Brně i na venkově, ale „pověsti počet zvětšují“. Když vypukla cholera 11. srpna v Líšni, objevila se i informace, jak se tamní obyvatelé bránili: *Hledí jí předejít tím, že na břicho a na nohy teplý popel, teplá mouka atd. se přikládá*. Od 17. srpna informovaly noviny o rozšiřování cholery v okrese tišnovském, v Kuřimi, Lipůvce, Veverské Bítýšce, v brněnském okrese do 18. srpna mělo ve 41 obcích onemocnět 1 925 osob, nejvíce v Sokolnicích (115), Líšni (96), Blažovicích, Jířkovicích atd. Podívejme se nyní na řečkovickou farnost, kterou tvořily Řečkovice, Medlánky, Jehnice, Ořešín, Evanovice (též Ejanovice, dnešní městská část Brno-Ivanovice) a Mokrá Hora. Pro zjištění, kolik obyvatel onemocnělo a mělo to štěstí, že se uzdravilo, nemáme bohužel podklady. Proto se i zde ukazatelem průběhu epidemie stala úmrtí.

Zdrojem, odkud můžeme čerpat informace, jsou matriky zemřelých z té doby. Podrobnějším výzkumem matričních údajů roku 1866 jsme zjistili následující fakta. Ve farnosti se cholera nejdříve objevila v Řečkovicích, kdy dne 31. července 1866 v čísle popisném 81 zemřel dvacetiletý nádeník Matěj Kučera. Jako poslední oběť cholerové epidemie byla do úmrtní matriky zapsána pětapadesátiletá Marie Hromádková z čp. 57, která zemřela 5. října. Z celkového počtu 96 zemřelých v Řečkovicích za celý rok 1866 podlehl cholerové epidemii 71 osob. Nejmladší obětí se stal dvouměsíční František Veverka z čp. 46, který zemřel 13. srpna 1866, nejstaršími zemřelými byly dvě pětáosmdesátileté ženy, Marie Lorenzová z čp. 69 († 27. srpna 1866) a Agnes Strnadová z čp. 34, která zemřela o dva dny později, 29. srpna. Epidemie v Řečkovicích trvala z celé farnosti nejdéle, celkem 67 dní, a postihla také nejvíce obyvatel. V Medláncích se poprvé úmrtí na cholery objevilo dne 2. srpna 1866 a epidemie trvala do 5. října, celkem tedy 65 dní. Ojedinělý případ se ještě objevil 27. října, kdy zemřela šestačtyřicetiletá Anna Břenková z čp. 32. Celkem zemřelo na cholery 37 osob, nejstarším byl nádeník Tomáš Krmníček z čp. 29, který zemřel 7. srpna 1866 ve věku 74 let. Nejmladší obětí cholery se stala teprve třítýdenní holčička, Rosalie Pokorná z čp. 3, zemřela 31. srpna. Dne 8. srpna 1866 se objevil první případ cholery v Jehnicích a epidemie zde trvala 35 dní, do 11. září. Průběhu epidemie zde se budeme věnovat podrobněji dále v textu.

Zajímavá situace nastala v Ořešíně. Zde se sice první případ onemocnění vyskytl 27. srpna, kdy v čp. 2 zemřel pololáník Václav Zwilling ve věku 41 let, ale další oběť nemoci, padesátiletá Marie Bohatcová z čp. 25, zemřela až 27. září 1866. To jsou všechny případy

úmrtí na cholery v Ořešíně v roce 1866. Epidemie se tedy obci vyhnula, snad zde sehrála úlohu vzdálenost od centra farnosti i určitá izolovanost obce. Dodnes, již více než 145 let, se každým rokem koncem měsíce srpna vydávají občané Ořešína na děkovnou pouť do kostela Panny Marie na Vranově. Podle výpovědí nejstarších občanů je to z vděčnosti, že obec byla uchráněna v roce 1866 cholery. Přitom noviny Moravská orlice uveřejnila v září 1866 varování pro poutníky, že by bylo vhodné v tomto roce od tradičních poutí upustit: „*Na Vranově, kde 8. tohoto měsíce začala pouť a trvá až do 4. října, zuří nyní cholera. Poutníci, nechtěte v domech spáti, trávi spíce celou noc venku pod širým nebem v tak chladném podzimním počasí, pročez by bylo radno, aby si nábožní poutníci cesty této uspořili, aby snad sami pro smrt si nešli na místo, které má být zdrojem útěchy a posily.*“

Dne 1. září 1866 jsme zaznamenali první úmrtí na cholery v Ivanovicích (Evanovicích), kde nemoc řádila do 24. září, celkem tedy 24 dnů. Podlehlo jí 11 obyvatel, z nichž nejstarší měl 48 let, nejmladší dítě se dožilo 1 roku a 6 měsíců. Pro Ivanovice je charakteristické, že nemoc postihla hlavně děti a mladší osoby ve věku do 40 let. O den později, dne 2. září 1866, zemřel první obyvatel Mokré Hory, poslední úmrtí je k datu 25. října; epidemie tedy sužovala osadu dlouhých 54 dní. Také Mokrá Hora, která administrativně patřila k Jehnicím, se budeme ještě podrobněji věnovat.

Epidemie cholery v roce 1866 v řečkovické farnosti				
Obec	Začátek	Konec	Počet dnů trvání	Počet zemřelých
Řečkovice	31. 7.	5. 10.	67	71
Medlánky	2. 8.	5. 10.	65	37
Jehnice	8. 8.	11. 9.	35	20
Ořešín	27. 8.	27. 9.	2	2
Ejvanovice	1. 9.	24. 9.	24	11
Mokrá Hora	2. 9.	25. 10.	54	20
Celkem				161

Zjistit, kolik zemřelo pruských vojáků ve farnosti řečkovické, se nepodařilo. Bývalo zvykem, že nepřátelská armáda se z důvodů zásobování rozptýlila i do okolí. Takto pruští vojáci roznášeli nemoc i v našem kraji. Řečkovický farář Adolf Böhm zapsal do farní kroniky, že dne 12. července 1866 kolem 8. hodiny ráno vstoupily do obce první nepřátelské pruské přední stráže. Na silnici se krátce utábořilo asi 10 000 mužů vévody Meklenburského, kteří pokračovali poté směrem do Brna. Dne 13. července se zde „nakvartýrovalo“ 800 koní a 750 mužů. Přímo na faře bylo ubytováno po tři noci 26 mužů a 34 koní. Pan farář napsal, že rekvizice probíhaly „*velmi solidně*“, přesto však na faře zmizel všechen cín a porcelán. Nezaznamenal žádnou výjimečnou událost, podobnou třeba incidentu, který se stal 19. července v Přízřenicích, kdy při rekvírování koní pruským vojákem utrpěl smrtelné zranění sedlák Matěj Ludl. Zda k výstřelu došlo náhodou při potyčce, nebo se voják bránil útoku ze strany sedláka, přikázal vyšetřit dokonce sám pruský král. Pruský voják „*vyslovil vdově svou lítost k nešťastné této události*“.

Vraťme se nyní podrobněji k obci Jehnice a její osadě Mokrá Hora.

V Jehnicích se prvním zemřelým na cholery stal 8. srpna 1866 domkář Jakub Láník z čp. 15, který zemřel ve věku 53 let, a byl o dva dny později pohřben řečkovickým farářem Aloisem Böhmem. Cholera od toho data děsila obyvatele až do 11. září, kdy zemřela v čp. 39 devítiletá Tereška Mrázová. Za více než jeden měsíc zemřelo na cholery 20 obyvatel, 10 mužského a 10 ženského pohlaví, přičemž úmrtí za celý rok 1866 činila v Jehnicích 31 osob. Porovnáme-li roky předcházející, je rozsah epidemie ještě zřetelnější: v roce 1864 zemřelo celkově 6 občanů, v roce 1865 umřely pouze 4 ženy. V následujících letech se úmrtnost vrátila k obvyklému počtu do 10 osob ročně. Nejprudší výskyt cholery nastal mezi 15. až 29. srpnem

1866, což se projevilo i tím, že zemřelí byli pohřbíváni hned následující den. Všechny zemřelé ve farnosti pohřbíval sedmačtyřicetiletý řečkovický farář Alois Böhm. Musíme dodnes obdivovat kněžovu službu zemřelým, protože to muselo být namáhavé po stránce tělesné i duševní, nehledě na nebezpečí, kterému byl vystaven při setkání s infekční nemocí. Traduje se, že i vznik nynějšího řečkovického hřbitova souvisí s touto epidemií. Ze strachu, aby se cholera nepřenese z původního hřbitova, sousedícího se zahradou zdejšího zámku, prý majitelé, Schindlerové, věnovali v roce 1866 pozemek na současný hřbitov, který byl slavnostně vysvěcen 2. listopadu 1866. Předpokládáme, že se zde však již pohřbívalo v době cholerové epidemie.

Páter Alois Böhm se narodil v roce 1819 v Brně a na kněze byl vysvěcen v roce 1842. Od roku 1852 byl až do své smrti farářem v Řečkovicích. Svým farníkům byl vždy oporou a nejinak tomu bylo i v roce 1866, kdy sloužil nejen zemřelým, ale duchovní útěchu poskytoval dnes již těžko zjistitelnému počtu nemocných touto strašnou nemocí. Zemřel ve věku 71 let v nemocnici u sv. Anny v Brně dne 23. srpna 1890 a byl 25. srpna pohřben na hřbitově v Řečkovicích. Jeho původní hrob dnes již nenajdeme, protože ostatky pana faráře byly později přeneseny a uloženy do nynějšího farního hrobu u hlavního kříže, bez uvedení jeho jména. Farář Alois Böhm poměrně hodně psal do farní kroniky, kde zaznamenal heslovitě i události roku 1866 ve své farnosti. Kusá informace, že 22. a 25. května byl mráz – 4 °C, koresponduje s povzdechem autora článku v Moravské orlici ze září toho roku: „*Rolník na Moravě nejvíce obtížen letos mrazem, krupobitím, vojnou a morem.*“ Podobně si stěžoval v novinách pisatel z Komína: „*Lid ztrácí všechnu pružnost ducha, klesaje pod tíží ran nesnesitelných. /.../ Čeho ušetřily mrazové s chleba vezdejšího a čeho válka dosud nepohltila, toho nám ztenčila ruda a hniloba bramborů, ukazujíc se v povážlivé míře.*“ O choleře sice hovořil páter Böhm ve svém zápisu také, ale bez větších podrobností. Poslední Prusové podle něj opustili Řečkovice 13. září 1866 a do posledních dní před odchodem ještě prováděli rekvizice.

Celkem se cholera objevila v Jehnicích v 11 domech, v číslo popisné 1, 4, 7, 11, 15, 16, 18, 28, 33, 39 a 40. Ve většině domů se objevila dvakrát (čp. 4, 15, 16, 39 a 40), ve dvou případech dokonce třikrát (čp. 1 a 7), pouze jedenkrát zasáhla domy číslo popisné 11, 18, 28 a 33. Nejvíce nemoc postihla děti ve věku od dvou do deseti let (celkem 7) a starší lidi ve věku 50 až 68 let (8 osob). Nejmladšímu zemřelému, Klementovi Karlíkovi, byly dva roky, nejstarší občan, Antonín Vyčítal, měl 68 let.

Zemřelí na epidemii cholery v roce 1866 v Jehnicích			
Datum úmrtí	Dům čp.	Jméno zemřelého	věk
8. 8.	15	Jakub Láník, domkař	53 let
10. 8.	15	František Láník, jeho syn	3 roky
15. 8.	39	Matyáš Drápal, nádeník	64 let
18. 8.	18	Antonín Vyčítal, („Vyčetal“)	68 let
19. 8.	40	Marie Fintesová	42 let
21. 8.	7	Jan Havlásek	50 let
22. 8.	7	Aloisie Havlásková, dítě domkáře Jakuba Havláška	4 roky
23. 8.	1	Matyáš Křivánek	65 let
24. 8.	1	Marie Kolaříková	46 let
24. 8.	4	Klement Šeřčík, zdejší majitel gruntu	50 let
25. 8.	28	Marie Pelanová, dcera pachtýře statku	8 let
27. 8.	16	Kateřina Drápalová	65 let
27. 8.	6	Josefa Koudelková, služebná, narozená v Lipově u Sloupu	20 let
28. 8.	1	Marie, manželka čtvrtlánika Matěje Kubíčka	42 let

29. 8.	4	Klement, dítě zdejší služebné Josefy Karlíkové	2 roky
30. 8.	11	Anna, dcera zdejšího nádeníka Františka Nebuchly	10 let
31. 8.	33	Václav Čoudek, hajný zdejšího velkostatku	60 let
2. 9.	7	Viktorie, manželka čtvrtlánika Filipa Havlásk	32 let
4. 9.	40	Antonín, syn Františka Vyčesala	5 let
11. 9.	39	Terezie Mrázová	9 let

Nemoc do vesnice přinesli prušští vojáci. O jejich ubytování nemáme zprávy, ale pravděpodobně využívali, podobně jako jinde, objektů, které se jim zdály „luxusnější“. Předpokládáme, že se usadili v zámku, hostinci, pivovaru, případně v nejbohatších statcích. Kolik jich zde zemřelo, nevíme. Původně byli snad pohřbeni v úvoze u cesty při dnešní Blanenské ulici a jejich ostatky měly být exhumovány při stavbě silnice do Ořešína a přeneseny na hřbitov v Řečkovících. Exhumace nebyla pravděpodobně provedena důsledně, protože ještě později, při stavbě domů na pravé straně cesty, se nacházely jejich kosterní pozůstatky. Podle vzpomínek dobových pamětníků, jak je zaznamenal pan Pernica, měl hromadný pruský hrob v Jehnicích zdobit dřevěný kříž.

Je zajímavé, že v Mokrém Hoře se cholera objevila později než v Jehnicích, i když se osada nacházela blíže k centru farnosti. Obyvatele trápila dlouhou dobu, od 2. září do 25. října 1866. Zatímco v Jehnicích epidemie trvala 35 dní, v Mokrém Hoře to bylo 54 dnů, s nejprudším průběhem v první dekádě měsíce října. Nejmladší obětí cholery v Mokrém Hoře se stala teprve sedmiměsíční Františka Nováková z čp. 28, nejstaršímu občanovi, nádeníkovi Jakubovi Albrechtovi z čp. 39, bylo v době úmrtí 64 let. Statistika zemřelých v Mokrém Hoře se od Jehnic také liší. Z celkového počtu 20 zemřelých na cholery bylo 12 mužů a 8 žen. Děti ve věku 7 měsíců až 10 let bylo osm, ve věkové kategorii 50–64 let najdeme jen tři zemřelé. V Mokrém Hoře daleko více postihla cholera občany ve věku 11–49 let, celkem 9 osob. Podobně jako v Jehnicích cholera řádila v Mokrém Hoře v některých domech opakovaně: třikrát v čp. 16 a 19, dvakrát v čp. 7, 38 a 39. Jednotlivci zemřeli v číslech popisných 2, 5, 14, 22, 26, 28, 32 a 37. Celkově epidemie v Mokrém Hoře postihla 13 domů. V Mokrém Hoře se mimo časový úsek, o kterém hovoříme jako o epidemii, vyskytl ještě jeden případ cholery. Již 10. května 1866 zemřela a o dva dny později byla pohřbena asi dvanáctiletá dívka, nalezená v lese. Její smrt však s epidemií nesouvisela. O případech zemřelých pruských vojáků v Mokrém Hoře nemáme zatím informace.

Zemřelí na epidemii cholery v roce 1866 v Mokrém Hoře			
Datum úmrtí	Dům čp.	Jméno zemřelého	věk
2. 9.	39	Jakub Albrecht, nádeník	64 let
13. 9.	39	Cyril Albrecht, nádeník	35 let
17. 9.	7	Jiří Thon, invalida	40 let
18. 9.	7	Rosalie Váňová, nádenice	52 let
18. 9.	2	Josefa, dcera Františka Kolaříka	10 let
23. 9.	26	František, syn Josefa Slámy	12 let
23. 9.	28	Františka, dcera Václava Nováka	7 měsíců
25. 9.	5	Alfréd, syn Tomáše Přerovského	14 měsíců
27. 9.	38	Josef, syn domkaře Antonína Potomského	20 let
28. 9.	16	Josef, syn Tomáše Vyčítala	4 roky
3. 10.	16	Antonie, manželka Tomáše Vyčítala	40 let
3. 10.	16	Marie, dcera † Františka Primy, domkaře	13 let
5. 10.	32	Havel, dítě Václava Drechslera	1 rok
6. 10.	38	Antonín, syn Antonína Potomského, domkaře	15 let

7. 10.	19	Josefa, dcera Josefa Veselého	9 let
8. 10.	37	Barbora Potomská	50 let
11. 10.	19	Antonín, syn Antonína Kalose, obecního radního	5 let
15. 10.	14	Josefa, manželka Matěje Cupáka, domkaře	47 let
19. 10.	19	Antonín, syn Josefa Veselého	5 let
25. 10.	22	Antonín, syn Josefa Kolaříka, domkaře	14 let

Cholerová epidemie znamenala pro celou řečkovickou farnost velice vážný zásah do života obyvatel. Týkalo se to nejen rodin zemřelých, ale všech občanů. Zatím nevíme, kolik v lidí v obcích farnosti na cholery onemocnělo a mělo to štěstí, že se uzdravili. Při srovnání počtu narozených dětí v roce epidemie cholery a v roce následujícím, tedy v roce 1866 a 1867, se ukázalo, do jisté míry pro nás překvapivě, že rozdíly v počtu narozených jsou zanedbatelné. Na druhé straně to však znamená, že epidemie cholery ve všech obcích farnosti u sv. Vavřince v Řečkovících znamenala úbytek počtu obyvatel. Konkrétně v Jehnicích se za rok 1866 narodilo 15 dětí, ale zemřelo 31 osob, v Mokré Hoře to bylo 9 dětí, zemřelých bylo toho roku celkem 31.

Dne 1. září 1866 zahájili prusští vojáci odsun z Brna směrem k Černé Hoře a Boskovicím, když předtím již odtáhli z brněnského okolí. Poslední Prusové opustili Brno 13. září. Své zásoby dopravovali po železnici směrem do Prahy. Krátce poté, dne 12. září, noviny Moravská orlice publikovaly údaje o průběhu cholery v Brněnském kraji, který měl 37 872 obyvatel, žijících v 876 osadách. Začátek cholery v kraji byl datován 13. červencem a do 2. září mělo podle novin onemocnět 1 024 mužů, 1 263 žen a 1 142 dětí. Z nich zemřelo 404 mužů, 441 žen a 580 dětí, celkem tedy 1 425 osob. V samotném městě Brně v době mezi 18. červencem až 25. srpnem na cholery mělo onemocnět 534 mužů, 673 žen a 356 dětí, z nichž zemřelo 273 mužů, 337 žen a 67 dětí. Ve stejné době zemřelo 1 820 pruských vojáků. Byly to však údaje pouze částečné, například v naší farnosti vůbec nezaznamenaly epidemii v Mokré Hoře a i v jiných obcích nezahrnuly celý časový úsek. Podle pozdějších úředních údajů v samotném Brně cholera skončila v polovině listopadu 1866 a úředně registrovaný počet nemocných byl ve městě 2 813, za sto dnů zde zemřelo 1 465 lidí.

Jako poslední zprávu, symbolicky naznačující návrat k obyčejným starostem v naší farnosti, uvádíme následující text z Moravské orlice v sobotu 6. října 1866: „Zanechané koně. V Řečkovících u Brna byli od královského pruského vojska následující koně připřežní zanecháni a sice:

1. valach černé barvy, asi 15 pěstí vysoký, má lysinku na čele a bílé podklouby,
2. kobyly černohnědá, o mnohem menší než valach, a bez jiných známek,
3. kobyly tmavohnědá, 15 pěstí vysoká, s lysinkou na čele, jedna noha zadní jest dole bílá a na druhé se nachází na kloubě lysinka.“

Miroslava Menšíková – Ludmila Ulrichová